

dr hab. Mariusz Kruk, prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski
Instytut Neofilologii
Al. Wojska Polskiego 71a
65-762 Zielona Góra

**Recenzja rozprawy doktorskiej
pani mgr Natalii Góralczyk
pt. *Designing an online foreign language course for the adult learner***

Celem przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej pani mgr Natalii Góralczyk pod tytułem *Designing an online foreign language course for the adult learner* jest zaprojektowanie zdalnego kursu języka obcego dla osób starszych (60+) i zbadanie nauki języka obcego przez osoby reprezentujące badaną grupę wiekową w tak zaprojektowanym środowisku cyfrowym.

Chciałbym zauważyć, że jest to niezwykle ważna kwestia, z uwagi na rosnącą liczbę osób starszych oraz związane z tym faktem rosnące zainteresowanie nauką języków obcych przez osoby 60+. Ponadto niewiele jest badań dotyczących nauczania/uczenia się języka obcego przez osoby starsze, w szczególności w środowisku cyfrowym. Dysertacja stanowi zatem nowatorski i niezwykle ważny krok w badaniu rzeczonego problemu w obszarze edukacji językowej osób starszych nie tylko w rodzimym kontekście edukacyjnym.

Licząca 475 stron dysertacja złożona jest ze wstępu, siedmiu rozdziałów, pokaźnych rozmiarów bibliografii (54 strony, ale patrz uwaga na stronach 5-6), streszczenia w języku polskim oraz załączników (86 stron) dokumentujących wykorzystane ankiety, pytania do wywiadu, projekt

kursu, przykładowe zadania i przykładowy konspekt zajęć. Trzy pierwsze rozdziały ogniskują się na prezentacji kwestii teoretycznych, natomiast cztery kolejne rozdziały pracy związane są z przeprowadzonym badaniem, jego opisem, prezentacją wyników i wnioskami.

Jeśli chodzi o rozdział pierwszy recenzowanej dysertacji, zawiera on szereg wartościowych informacji teoretycznych dotyczących osób starszych i procesów starzenia się, zarówno tych w sferze biologicznej, jak i w społecznej czy socjalnej. W rozdziale pierwszym dokładnie omówione zostały także zawilości w terminologii dotyczące osoby starszej oraz dokonano wyboru odpowiedniej terminologii zastosowanej w dalszych częściach dysertacji. W rzeczonym rozdziale nie zabrakło także rozważań nad temat ageizmu, podejmując udaną próbę zdefiniowania tego terminu oraz jego skutków co wiąże się w pewnym stopniu z jakością życia osób starszych i wpływu na jakość ich edukacji i wykorzystania nowych technologii. Rozdział pierwszy zamykają rozważania na temat starzenia się w powiązaniu z ideą uczenia się przez całe życie (ang. *lifelong learning*) w odniesieniu do osób starszych. Kolejny rozdział dysertacji (tj. rozdział drugi) ogniskuje się na osobie starszej w ujęciu starszego ucznia/starszej uczennicy. Rozdział ten otwiera szczegółowa prezentacja charakterystyki osoby uczącej się języka obcego w starszym wieku wraz z problemami wynikającymi z podeszłego wieku takich osób, ich wpływu na edukację językową osób w rzeczonej grupie wiekowej, motywacji i potrzeb osób starszych w zakresie uczenia się języka obcego. W kolejnej sekcji rozdziału drugiego Doktorantka omawia formy kształcenia językowego (np. uniwersytety otwarte i trzeciego wieku) z uwzględnieniem tych istniejących w rodzimym kontekście edukacyjnym. Następnie, dość nieoczekiwanie, następuje również szczegółowy jak w przypadku charakterystyki osoby uczącej się języka obcego w starszym wieku, opis nauczyciela osób starszych, z uwzględnieniem nauczyciela języka obcego oraz metodyki nauczania języka obcego osób starszych. Na podstawie dokonanej analizy zebranej literatury, Autorka dysertacji zaproponowała trzy „filary” edukacji językowej osoby starszej, które obejmują autonomię, doświadczenie oraz indywidualizację. Rzeczone filary stanowią podstawę do zaprojektowanego zdalnego kursu językowego, którego wyniki przedstawione zostały w części empirycznej dysertacji. Należy także zauważyć, że analiza stosownej literatury pozwoliła na umiejętne wyodrębnienie innych istotnych kwestii związanych z zaprojektowaniem zdalnego kursu językowego (np. potrzeby ćwiczenia najbardziej pożądaných przez osoby starsze sprawności językowych, strategii czy

ewaluacji osiągnięć i poprawy błędów). W ostatnim, trzecim, rozdziale teoretycznym, mgr Góralczyk koncentruje się na korzystaniu z nowych technologii przez osoby starsze. Omówione w nim dość dogłębnie kwestie związane z postawą osób starszych wobec nowych technologii, wykluczenia cyfrowego takich osób, zalet nowych technologii w codziennym funkcjonowaniu oraz uczeniu się języków obcych, zawilosci terminologiczne dotyczące kształcenia na odległość i wyniki badań odnoszących się do rozwijania sprawności słuchania i mówienia za pomocą nowych technologii, stanowią niezbędną podstawę do projektu badawczego zawartego w części empirycznej dysertacji (rozdziały 4-7).

Moja ocena tej części rozprawy (tj. trzy pierwsze rozdziały) jest pozytywna. Zawarte w nich zagadnienia zostały odpowiednio dobrane i omówione. Stanowią one bowiem niezbędne tło do przeprowadzonego projektu badawczego, którego szczegóły przedstawione zostały w kolejnych kilku rozdziałach. Niemniej jednak, chciałbym zwrócić uwagę na kilka drobnych problemów:

1. Pewne kwestie opisane zostały w rozdziałach teoretycznych dysertacji bardzo drobiazgowo. Na przykład, podsekcja dotycząca problemu ageizmu liczy aż 14 stron!
2. Sporo publikacji wykorzystanych do napisania sekcji pierwszej w rozdziale trzecim datowana jest na lata 2011-2016. Z uwagi na fakt, że sekcja ta dotyczy wykorzystania przez osoby starsze nowych technologii (tj. obszaru podlegającemu szybko zachodzącym zmianom), należałoby dyskusję nad rzeczoną problemem przeprowadzić na podstawie nowszej literatury (ostatecznie odnieść się krytycznie do takiego stanu rzeczy w dyskusji).
3. Sekcja druga rozdziału trzeciego przedstawia zalety technologii informacyjnej w odniesieniu do życia codziennego osób starszych oraz nauki języka obcego. W celu wyważenia dyskusji, warto byłoby przedstawić wady związane z korzystaniem z technologii informacyjnej przez osoby starsze w omawianych obszarach w odpowiedniej sekcji rozdziału.
4. Zastanawia brak wykorzystania przez Doktorantkę do napisania rozdziałów teoretycznych następującej kluczowej publikacji dotyczącej edukacji językowej osób starszych: Derenowski, M. (2021). *Insights into senior foreign language education*. Multilingual Matters.

Kolejne cztery rozdziały dysertacji związane są z przeprowadzonym projektem badawczym. Rozdział czwarty przedstawia zaprojektowany przez mgr Gajewską kurs językowy z uwzględnieniem jego kluczowych elementów (np. sylabus, cele, wdrożenie) oraz trzech filarów (tj. autonomia, doświadczenie oraz indywidualizacja). Rozdział piąty zawiera cele badania/pytania badawcze, opis uczestników, metody badawcze wraz z wyszczególnieniem narzędzi zbierania danych i zastosowanych procedur. Rozdziały szósty i siódmy ogniskują się na wynikach badania oraz wnioskach.

Choć moja ocena tej części rozprawy (tj. rozdziały 4-7) jest także pozytywna, co wynika z faktu poprawnie zaprojektowanego kursu/badania, przedstawienia jego rezultatów oraz ich umiejętnej interpretacji, chciałbym zwrócić uwagę na kilka wybranych kwestii:

1. Zastanawia duża liczba (aż 13) pytań badawczych. Sugerowałbym ich modyfikację lub połączenie (np. pytanie badanie numer 8 z pytaniem badawczym nr 11).
2. Brak dokładnego opisu sposobu w jaki przeprowadzono analizę zebranych danych. Sugerowałbym utworzenie odrębnej sekcji dedykowanej opisowi takiej analizy.
3. W nawiązaniu do poprzedniego punktu, brakuje uzasadnienia zastosowanego sposobu prezentacji wyników. Wyniki podano bowiem tylko w procentach oraz podano liczby odpowiedzi. Nie wyliczona została choćby średnia, nie podano wartości odchylenia standardowego, itp. Przytoczono także wybrane wypowiedzi uczestników, ale nie jest jasne czy były to reprezentatywne wypowiedzi uczestników badania.
4. Opis uczestników badania byłby bardziej czytelny, gdyby w sekcji 5.6. (tj. sekcji dotyczącej uczestników) na przykład umieszczono tabelę zawierającą kluczowe dane odnoszące się do uczestników badania (wydaje się bowiem, że ich liczba zmieniała się w trakcie trwania zdalnego kursu językowego).
5. Opis informacji przedstawionych na rysunku 27 (strona 329) jest niezwykle lakoniczny (zawarty w jednym zdaniu), który w zasadzie sprowadza się do informacji, że umieszczone są one na w/w rysunku.
6. Istotne elementy badania (np. implikacje, słabości, kierunki przyszłych badań) powinny być lepiej wyeksponowane (np. należałoby poświęcić im stosowne sekcje/podsekcje).

Kilka słów należy się także formalnej stronie rozprawy. Choć z jednej strony recenzowana dysertacja napisana została dobrą angielszczyzną i poprawnie opracowana w szacie edytorskiej, można w niej jednak zauważyć kilka innych niedociągnięć, do których należą, między innymi:

- Brak odniesień do zamieszczonych w pracy rysunków/wykresów/tabel (np. strony 224, 226-230, 247-252).
- Brak w bibliografii informacji dotyczących publikacji wymienionych w tekście, na przykład, na stronie 94 (Schmidt i Tippelt, 2011), str. 184 (Klimova, 2019), str. 214 (Serwotka i Stwora, 2021).
- Przywołane w rozdziale czwartym publikacje nie znalazły się w spisie bibliograficznym!
- Nie jest też jasne czy przywołane na stronie 185 publikacje autorstwa Victorowa i in. (2018) to dwie różne czy te same publikacje; podobnie jest w przypadku przywołanej publikacji Jaroszevska (2013) na stronie 306.
- Nie jest zrozumiałe czy przywołana na stronie 206 publikacja autorstwa Hwang i in. (2016) to odpowiednio publikacja a czy b (obie są wymienione w bibliografii).
- Rozdziały powinny być poprzedzone bardziej wyeksponowanym wstępem (np. sekcją Introduction) i posiadać wyodrębnione (np. sekcją Conclusion) zakończenie.
- Materiały dokumentujące wykorzystane w badaniu ankiety, pytania do wywiadu, projekt kursu, przykładowe zadania i przykładowy konspekt zajęć ujęto w jednym załączniku. Z pewnością umieszczenie w/w materiałów w oddzielnych i odpowiednio ponumerowanych załącznikach pozwoliłoby na lepszą orientację i byłoby bardziej czytelne.
- Usterki/niejasności językowe. Na przykład, nie jest do końca zrozumiały sens zdania znajdującego się na stronie 175: „They did not use a computer mostly because of a lack of skills, needs, and equipment,” czy zdania na stronie 307: „Even though it might seem motivating for one participant from the study, limiting access to the course content is rather not beneficial since older learners.”

Należy w tym miejscu także odnieść się do bibliografii, która sporządzona została niekiedy bez dbałości o istotne szczegóły. Usterki dotyczą, między innymi, niekonsekwentnego używania

dużych i małych liter w tytułach publikacji, brak identyfikatora DOI, podawania niepełnej nazwy czasopisma naukowego, brak znaków interpunkcyjnych czy daty publikacji.

Chciałbym w tym miejscu bardzo wyraźnie podkreślić, że powyższe, nieliczne uwagi nie obniżają wartości recenzowanej dysertacji i zostały tutaj wymienione z myślą o przyszłych badaniach naukowych mgr Natalii Góralczyk oraz publikowanych na ich podstawie artykułów, rozdziałach w monografiach czy książkach. Nie mam bowiem żadnej wątpliwości, że przedstawione w rozprawie badanie wypełnia istniejącą lukę w zakresie nauczania/uczenia się języka obcego przez osoby starsze (60+) oraz faktu, że jest to praca nowatorska, która może stanowić impuls do kolejnych badań w tym obszarze, a zaprojektowany zdalny kurs językowy być dobrym przykładem i jednym z pierwszych kroków na drodze ulepszania jemu podobnych. Mgr Góralczyk wykazała się bardzo dobrą znajomością omawianych w pracy zagadnień, umiejętnością zaprojektowania zdalnego kursu językowego dla osób starszych i związanego z nim badaniem oraz odpowiedniej interpretacji uzyskanych wyników wraz ze świadomością słabszych stron zaprezentowanego w dysertacji przedsięwzięcia naukowego.

Biorąc powyższe pod uwagę, wyrażam przekonanie, że zrecenzowana praca pani mgr Natalii Góralczyk spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

dr hab. Mariusz Kruk, prof. UZ

Zielona Góra, 08.05.2023 r.